

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2017

YEARBOOK

2017

ГОДИНА 8
БРОЈ 9

VOLUME VIII
NO 9

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2017
YEARBOOK

ГОДИНА 8
БР. 9

VOLUME VIII
NO 9

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

ГОДИШЕН ЗБОРНИК ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

За издавачот:

доц. д-р Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев

проф. д-р Лилјана Колева-Гудева

проф. д-р Виолета Димова

доц. д-р Драгана Кузмановска

проф. д-р Луси Караниколова -Чочоровска

проф. д-р Светлана Јакимовска

доц. д-р Ева Горѓиевска

Редакциски одбор

- проф. д-р Ралф Хајмрат – Универзитет од Малта, Малта
проф. д-р Нецати Демир – Универзитет од Гази, Турција
проф. д-р Ридван Цанин – Универзитет од Едрене, Турција
проф. д-р Стана Смиљковиќ – Универзитет од Ниш, Србија
проф. д-р Тан Ван Тон Та – Универзитет Париз Ест, Франција
проф. д-р Карин Руке Бритен – Универзитет Париз 7 - Дени Дидро, Франција
проф. д-р Роналд Шејфер – Универзитет од Пенсилванија, САД
проф. д-р Кристина Кона – Хеленски Американски Универзитет, Грција
проф. д-р Златко Крамариќ – Универзитет Јосип Јурај Штросмаер, Хрватска
проф. д-р Борјана Просев-Оливер – Универзитет во Загреб, Хрватска
проф. д-р Татјана Гуришиќ-Беканович – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
проф. д-р Рајка Глушица – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
доц. д-р Марија Тодорова – Баптистички Универзитет од Хонг Конг, Кина
доц. д-р Зоран Поповски – Институт за образование на Хонг Конг, Кина
проф. д-р Елена Андонова – Универзитет „Неофит Рилски“, Бугарија
м-р Диана Мистреану – Универзитет од Луксембург, Луксембург
проф. д-р Сузана Буракова – Универзитет „Павол Јозев Сафарик“, Словачка
доц. д-р Наташа Поповиќ – Универзитет во Нови Сад, Србија
проф. д-р Светлана Јакимовска, доц. д-р Марија Кукубајска, проф. д-р Луси
Караниколова-Чочоровска, доц. д-р Ева Горѓиевска, проф. д-р Махмут Челик,
проф. д-р Јованка Денкова, доц. д-р Даринка Маролова, лектор д-р Весна Коцева, виш
лектор м-р Снежана Кирова, лектор м-р Наталија Поп-Зариева, лектор м-р Надица
Негриевска, лектор м-р Марија Крстева

Главен уредник

проф. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

доц. д-р Ева Горѓиевска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

лектор м-р Биљана Петковска, лектор м-р
Крсте Илиев, лектор м-р Драган Донеv
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. факс 201, 2000 Штип
Р. Македонија

**YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

For the publisher:

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Editorial board

Prof. Blazo Boev, PhD

Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD

Prof. Violeta Dimova, PhD

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Ass. Prof. Eva Gjorgjievska

Editorial staff

Prof. Ralf Heimrath, PhD— University of Malta, Malta

Prof. Necati Demir, PhD— University of Gazi, Turkey

Prof. Rıdvan Canım, PhD— University of Edrene, Turkey

Prof. Stana Smiljkovic, PhD— University of Nis, Serbia

Prof. Thanh-Vân Ton-That, PhD— University Paris Est, France

Prof. Karine Rouquet-Brutin PhD— University Paris 7 – Denis Diderot, France

Prof. Ronald Shafer— University of Pennsylvania, USA

Prof. Christina Kkona, PhD— Hellenic American University, Greece

Prof. Zlatko Kramaric, PhD— University Josip Juraj Strosmaer, Croatia

Prof. Borjana Prosev – Oliver, PhD— University of Zagreb, Croatia

Prof. Tatjana Gurisik- Bekanovic, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Prof. Rajka Glusica, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Ass. Prof. Marija Todorova, PhD— Baptist University of Hong Kong, China

Ass. Prof. Zoran Popovski, PhD— Institute of education, Hong Kong, China

Prof. Elena Andonova, PhD— University Neofilt Rilski, Bulgaria

Diana Mistreanu, MA— University of Luxemburg, Luxemburg

Prof. Zuzana Barakova, PhD— University Pavol Joseph Safarik, Slovakia

Ass. Prof. Natasa Popovik, PhD— University of Novi Sad, Serbia

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD, Ass. Prof. Marija Kukubajska, PhD, Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD, Ass. Prof. Eva Gjorgjievska, PhD, Prof. Mahmut Celik, PhD, Prof. Jovanka Denkova, PhD, Ass. Prof. Darinka Marolova, PhD, lecturer Vesna Koceva, PhD, lecturer Snezana Kirova, MA, lecturer Natalija Pop-Zarieva, MA, lecturer Nadica Negrievska, MA, lecturer Marija Krsteva, MA

Editor in chief

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Managing editor

Ass. Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasova

(Macedonian language)

lecturer Biljana Petkovska, lecturer Krste

Iliev, lecturer Dragan Donev

(English language)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Address of editorial office

Goce Delchev University

Faculty of Philology

Krste Misirkov b.b., PO box 201

2000 Stip, Republic of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

Јазик

Даринка Маролова, Билјана Горгиева
МЕТАФОРИТЕ ВО РОМАНОТ „ДРНО СЕМЕ“ ОД ТАШКО ГЕОРГИЕВСКИ
И НИВНИОТ ПРЕВОД НА ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК 9

Валентина Милошевиќ-Симоновска
БОРБАТА ПРОТИВ ЈАЗИКОТ НА МАЛЏИНСТВАТА ВО
СФЕРАТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО ВО ВРЕМЕТО НА
ФАШИЗМОТ ВО ИТАЛИЈА 19

Даринка Маролова, Драгана Кузмановска
ТОПОНИМИТЕ ВО КНИЖЕВНИОТ ПРЕВОД
(ГЕРМАНСКИ-МАКЕДОНСКИ) 27

Книжевност

Ева Ѓорѓиевска
АСПЕКТИТЕ НА ВРЕМЕТО ВО ДРАМСКИОТ ТЕКСТ „НИЧИЈА ЗЕМЈА“
НА ХАРОЛД ПИНТЕР 35

Методика

Весна Коцева, Марија Тодорова
ДИСТИНКЦИЈА И ПОВРЗАНОСТ ПОМЕЃУ ЕКСПЛИЦИТНОТО И
ИМПЛИЦИТНОТО ЗНАЕЊЕ НА СТРАНСКИОТ ЈАЗИК 45

Весна Коцева
ТЕОРИЈАТА НА ОБРАБОТКА НА ИНПУТ НА
ВАН ПАТЕН 53

Марија Тодорова
ИНТЕГРИРАНО УЧЕЊЕ НА СОДРЖИНА И НА ЈАЗИК (CLIL) 63

Весна Продановска-Попоска
ПРЕГЛЕД НА КОМУНИКАТИВНИОТ ПРИСТАП ПРИ ИЗУЧУВАЊЕТО НА
СТРАНСКИ ЈАЗИК СО ОСВРТ КОН ВЕШТИНАТА ЗБОРУВАЊЕ 71

Култура

Ана Velinova
RE-DEFINING COMMUNICATION IN CONTEMPORARY MUSEUMS 81

Ана Велинова, Ева Ѓорѓиевска
МУЗЕЈ И СТРУКТУРА – ОД ЛИНЕАРЕН ДО ЦЕНТРАЛЕН ПРОСТОР 87

МЕТАФОРИТЕ ВО РОМАНОТ „ЦРНО СЕМЕ“ ОД ТАШКО ГЕОРГИЕВСКИ И НИВНИОТ ПРЕВОД НА ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК

Даринка Маролова¹, Билјана Горгиева²

¹Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
darinka.marolova@ugd.edu.mk

²Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
biljana.161303@student.ugd.edu.mk

Апстракт. Предмет на истражување на оваа научна работа се метафорите во романот „Црно семе“ од Ташко Георгиевски и нивните преводи на германски јазик. Целта на истражувањето е да се прикажат метафорите како потенцијални транслациски проблеми и да се одредат методите што ги применувал преведувачот на овој роман. Анализата е концентрирана на прашањето што си поставува преведувачот за примарна цел при преводот на метафората, т.е. дали да ја задржи сликата од оригиналот (со буквален превод), дали да врши супституција на сликата од оригиналот (со адаптација и модулација) преку друга слика својствена за јазикот-цел и културата-цел или, пак, да го предаде директното значење (со парафраза) на метафоричниот израз.

Клучни зборови: *превод, метафора, буквален превод, адаптација, модулација, парафраза*

METAPHORS IN THE NOVEL “BLACK SEED” BY TASHKO GOERGIEVSKI AND THEIR TRANSLATIONS IN GERMAN

Darinka Marolova¹, Biljana Gorgieva²

¹Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip, Macedonia
darinka.marolova@ugd.edu.mk

²Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip, Macedonia
biljana.161303@student.ugd.edu.mk

Abstract: The research subject of this scientific work is analyzing metaphors in the novel "Black Seed" by Tashko Georgievski and their translations in German. The aim of the research is to present metaphors as potential translation problems and to determine the methods the translator of this novel used. The analysis is concentrated on the question of what the translator views as the primary goal in the translation of the metaphor, i.e. whether to preserve the image (depiction) of the original (with a literal translation), or to substitute the image of the original (by adaptation and modulation) by another image inherent in the target language and the target culture, or to reveal the direct meaning (paraphrasing) of the metaphor.

Keywords: *translation, metaphor, literal translation, adaptation, modulation, paraphrase*

1. Вовед

Книжевноста како уметност со висока естетска вредност се одликува со сликовитост во прикажувањето, доминантност на јазичниот израз, како и со голема оптовареност со културни елементи.

Со чинот на преведување, како комуникациски чин со посредство, неминовно доаѓа до загуби¹ во квалитетот на оригиналниот дело, колку и да е добар преводот. Ова се должи на следново: писателот има една мисла, при нејзината вербализација се појавува остаток, односно загуба, преведувачот кога ја прима пораката добива своја сопствена претстава за пораката, па и тука се јавува остаток, добиената ментална слика тој ја интерпретира на другиот јазик и притоа повторно се јавува остаток, кога читателот ја прима пораката повторно има некои загуби.

Како решение Американецот Најда, значаен претставник на комуникациската теорија, ја нуди т.н. динамичка еквиваленција². Динамичка еквиваленција се постигнува кога преводот е максимално разбирлив и природен за публиката на јазикот-цел, така што ќе може да предизвика слични реакции кај примачот на преводот, како кај примачот на оригиналот, без оглед на тоа колку големи промени во јазикот, па дури и во значењето ќе мора да бидат направени (сп. Nida, 1964, стр. 159; Nida & Taber, 1982, стр. 1).

Дали и во која мера се постигнува динамичка еквивалентност при преводот на исказите со фигуративно значење, поконкретно на метафорите е прашање што долги години ги мачело голем број на транслатолози.

Предмет на истражување на овој научен труд се метафорите во романот „Црно семе“ од Ташко Георгиевски и нивните преводни еквиваленти на германски јазик. Од морето на метафори, присутни во именуваниот роман, ќе бидат извадени и анализирани од транслатолошки аспект дваесетина примери. Целта на овој труд е да се согледа степенот на загуба при преводот на метафорите од македонски на германски јазик. Притоа треба да се напомене дека и покрај можноста за загуба, сепак, метафората во преводот може да претставува и шанса за збогатување на јазикот-цел доколку преведувачот со своите квалитети и способности умее да „си игра“ со зборовите и изразите.

2. Метафората во транслатологијата

Метафората³ спаѓа во групата на семантички стилски изразни средства, односно фигури на значењето или како што уште се нарекуваат тропи⁴. „Семантички стилски изразни средства (тропи) се изразни средства каде што зборот добива поинаква смисла. Поточно, семантиката е наука за значењето на зборовите, нивната внатрешност, па оттука овие стилски изразни средства се однесуваат на тие внатрешни својства на зборовите“⁵. Тие според традиционалната реторика претставуваат еден вид „тежок“ украс на уметничкото дело и му даваат висок,

¹ Според Лефевр (1981) во секоја форма на комуникација доаѓа до загуби.

² Неговата теорија се базира на дихотомијата *формална vs. динамичка* еквиваленција. (сп. Nida, 1964, стр. 159)

³ Грчки *μεταφορά* - пренесува

⁴ Грчки *τρόπος* – превртува, пресвртува

⁵ <http://makedonskijazik.mk/2009/10>, пристапено на 4.9.2017 г.

раскошен стил (Андоновски/Марковиќ/Стојковски, 2004, стр. 19). Со други зборови, тропите се зборови или изрази употребени во своето преносно значење, откако го измениле своето првобитно значење преку интервенција во нивната содржина. Така, со тропите се менува еден збор или зборовна група со друг збор или зборовна група, под услов меѓу тие два збора односно две зборовни групи да постои некаков воочлив однос. Тропите се делат на едноставни и сложени. Во едноставните спаѓаат споредбата (компарација) и епитетот, а од сложените најпознати се: метафората, метонимијата, симболот, алегоријата, персонификацијата, хиперболата, литотата, парадоксот, иронијата, сарказмот и сл.

Разбирливо, како тропа, метафората претставува еден вид скратена споредба на две нешта. Притоа се дава само едниот член на споредбата, а другиот треба да го открие, дешифрира читателот. Уште во антиката Аристотел дава дефиниција на поимот „метафора“ велејќи дека метафората е „пренесување од една именка на друга или од родот на вид или од видот на род или по аналогија“ (сп. Караниколова, 2012, стр. 242).

Пр. *Срце – порта највисока*
срце – куќа најширока...
(Татунчо – К.Рацин)¹

Во лингвистиката метафората се третира од аспект на разбирливоста, имено како феномен целосно разбирлив само за мајчините говорители на јазикот, затоа што на метафорите природно се гледа како на лингвистички изрази од посебен вид, односно изрази кои се употребуваат на специфичен начин во едно дело (Reimer/Camp, 2006, стр. 845).

Во транслатологијата, пак, метафората се набљудува од аспект на преводливоста. Според Newmark (1988) транслатологијата во прв ред се занимава со општите преведувачки проблеми и со развивање на стратегии за квалитетен превод. Метафорите варираат од култура во култура и се, на некој начин, непреводливи. Па, како преведувачки проблем, метафората е една од темите со кои се занимава транслатологијата. Dagut (1976) ја гледа метафората како производ на човековата креативност кој има за цел кај читателот да предизвика извесен ефект на шок. Оттука целта на преведувачот, нормално, ќе биде да го постигне истиот ефект на шок кај читателот на преводот.

Голем број на транслатолози се обидуваат да ги одредат постапките кои се применуваат за превод на метафорите. За Van den Broeck (1981) при преводот на метафората се најважни следниве три ситуации:

1. Задржување на сликата од оригиналот (по пат на буквален превод);
2. Супституција на сликата од оригиналот со соодветна метафора во јазикот-цел;
3. Парафразирање на метафората од оригиналниот текст.

Надоврзувајќи се на овие три категории, ние овде ќе ја разложиме втората точка на две – адаптација и модулација, како форми на супституција на сликата од оригиналот со слика во јазикот-цел, и понатаму во трудов ќе анализираме одреден број на примери на метафора заедно со нивните преводи, обидувајќи се применетите транслативски постапки да ги подведеме под некоја од четирите точки: 1. задржување на сликата од оригиналот - буквален превод; 2. супституција на сликата од оригиналот - адаптација, 3. супституција на сликата од оригиналот - модулација, 4. парафразирање на метафората од оригиналниот текст.

¹ <http://makedonskijazik.mk/2009/10/> пристапено на 4.9.2017 г.

3. Превод на метафората со задржување на сликата од оригиналот - буквален превод

Задржување на сликата од оригиналот кај преводот е една од основните цели на секој преведувач. Затоа секој преведувач се труди колку што може да се држи до зборот на оригиналниот исказ, но да не се оддалечи ниту од содржината. Примената на *буквалниот превод* при преведување на изрази со фигуративно, сликовито значење, би можела да придонесе кон создавање на нови изрази и значења со помош на домашни јазични средства.

Пример 1. „Човек не знае на каков трн ќе стапне“ (1988:22)

Beispiel 1. „*Man weiß nie, auf was für einen Dorn man tritt.*“ (1974:20)

Зад изразот *стапнува на трн* се крие содржината дека човек наидува на некоја неволја или, пак, на некој лош човек што ќе му донесе неволја. Со буквалниот превод (герм. *auf einen Dorn treten*) е постигната истата слика од оригиналот, зашто трнот (герм. *Dorn*) и во германскиот и во македонскиот јазик симболизира нешто непријатно.

Пример 2. „Ако веќе сака да потпишува, нека потпише, што бркнува лажница и во туѓа паница?“ (1988:71)

Beispiel 2. „*Wenn er unterschreiben will, soll er doch! Was rührt er da mit seinem Löffel in einer fremden Schüssel?*“ (1974:69)

Бркнува лажница во туѓа паница е архаичен идиоматичен израз, кој како една од особеностите ја има фигуративноста во значењето. Зад овој фигуративен исказ се крие основното значење дека некој се меша во туѓи работи. Во преводот на германски е искористена истата метафора (герм. *mit dem Löffel in einer fremden Schüssel rühren*), иако во германскиот јазик постои идиоматичен израз со истото значење (герм. *die Nase in einen fremden Topf stecken*, буквален превод на мак. *го пика носот во туѓо тенџере*) кој од аспект на стилот се чини дека е посоодветен за овој случај.

Пример 3. „Не ги тераа на слепо да потпишат“ (1988:100)

Beispiel 3. „*Man zwang sie auch nicht, blindlings zu unterschreiben.*“ (1974:99)

Потпишува на слепо метафорично значи се согласува на нешто со својот потпис, без да знае на што. Изразов е добро познат и често употребуван и во германскиот јазик, па затоа буквалниот превод е сосема оправдан (герм. *etwas blindlings unterschreiben*).

Пример 4. „Доне со својата судбина се сретна во војнички автомобил, под дебела и тврда мушама со неодредена боја“ (1988:7)

Beispiel 4. „*Done begegnete seinem Schickal in einem Militärfahrzeug unter einer dicken, harten Zeltplane von unbestimmter Farbe.*“ (1974:5)

Иако, логички гледано, судбината не е човек што може да се сретне, сепак книжевните дела, како дела со доминантен естетски стил избобилуваат со персонифицирани изрази. Во изразот *се сретнува со својата судбина*, каде што судбината е персонифицирана, се содржи значењето дека Доне доживеа нешта што ќе му го промени животот, односно се соочи со некој со судбоносен настан. Изразот на германски е преведен буквално и без каква било експликација (герм. *dem Schickal begegnen*) и на тој начин е задржана истата слика од оригиналот.

4. Превод на метафората со сурституција на сликата од оригиналот - адаптација

Со адаптацијата се врши замена на една културна реалност со друга, која ќе ја има истата функција или вредност во културата-цел. На тој начин се менува, супституира сликата, претставата од оригиналот преку друга слика. Особено често и со висок степен на успешност таа се применува при превод на идиоматични изрази.

Пример 1. „Отиде човекот, не ќе му видиме ни слика ни крпа“ (1988:36)

Beispiel 1. “Der ist weg. Von dem sehen wir keinen Fetzen mehr.” (1974:33)

Изразот *ни слика ни крпа* стои за ‘баш ништо’. Во адаптираната германска верзија (*keinen Fetzen mehr*) со сликата за партал (герм. *Fetzen*) е постигнат истиот ефект од оригиналот.

Пример 2. „Тука ни душата ни работата не чинат ни пет пари!“ рече Доне. (1988:84)

Beispiel 2. “Hier sind Hingabe und Arbeit keinen Pfifferling wert!“ meinte Done. (1974:81,82)

Не чини ни пет пари е фраза со која на фигуративен начин се кажува дека нешто е безвредно. Овој фразеологизам на германски е пренесен, т.е. адаптиран со друг соодветен фразеологизам (герм. *keinen Pfifferling wert sein*), каде што како основа за споредба служи печурката *лисичарка (Pfifferling)*¹.

Пример 3. „Тој Коле немаше многу конци на устата“ (1988:86)

Beispiel 3. “Dieser Kole nahm kein Blatt vor den Mund.” (1974:88)

Нема конци на устата е фразеолошки израз со кој фигуративно се кажува дека некој многу зборува и не внимава што зборува. Во преводот е направена адаптација со соодветен германски фразеологизам (герм. *kein Blatt vor den Mund nehmen*) и преку супституција на сликата е постигнат правиот ефект.

Пример 4. „На Христос низ сите коски и жили сè уште му тлееше страв и одвај можеше да изустуи“ (1988:73)

Beispiel 4. “Christos steckte noch der Schreck in allen Gliedern, er konnte kaum reden.” (1974:71)

Со изразот *му тлее страв низ сите коски и жили* сликовито се доловува долготрајното присуство на чувството на страв во телото. На германски изразот е адаптиран со соодветен фразеолошки израз кој го има истото значење (герм. *Schreck in allen Gliedern stecken*).

5. Превод на метафората со супституција на сликата од оригиналот - модулација

Со модулацијата, како еден вид приближен превод, се вршат промени во дискурсот, со тоа што одредени елементи се нагласуваат за сметка на други. Ова се

¹ Овој тип на печурки во минатото биле толку распространети што било многу лесно да се набават и затоа немале вредност.

случува со цел пораката од оригиналот да биде во согласност со духот и со обичаите, карактеристични за културата-цел и да изгледа и звучи природно во културата-цел.

Пример 1. „Не сме ние овде за бабин ќеф“ (1988:25)

Beispiel 1. „Wir sind hier nicht zum Kaffe-klatsch.“ (1974:23)

Фразеолошкиот израз *за бабин ќеф* означува дека дејството се врши без некоја посебна цел, туку така, само колку да се потроши времето. Изразот во извадокот е преведен со *Kaffe-klatsch* (мак. *кафе муабет*), зад кој повторно се крие значењето на ‘губење време’.

Пример 2. „Неговата судбина само по него може да мава“ (1988:40)

Beispiel 2. „Seinem Schicksal konnte er nicht entgehen.“ (1974:38)

Со изразот *судбината мава по него* на сликовит начин е претставена ситуација кога некој подлежи на судбински удари, за што во преводот на германски јазик е употребен израз со поинаква слика, имено дека ликот не може да побегне од својата судбина (герм. *dem Schicksal nicht entgehen können*). Овде е, впрочем, содржана поговорката: *од субина не се бега* која скршнува од суштината на оригиналот. Наместо тоа овде убаво би се вклопил буквален превод: *Sein Schicksal kann doch nur ihn schlagen*.¹

Пример 3. „Море Христосе, море долги човече, не ти го расинаа окомот? – а тој ќе одговорише: - Зар е важно тоа? Овде поважно е да не ти ја расинаат душата“ (1988:28)

Beispiel 3. „Hör mal, Christos, fragte Done häufig, hör mal, du langer Kerl, haben sie dir vielleicht das Auge ausgeschlagen? – Christos lachte nur. Ist denn das so wichtig? Hauptsache, sie schlagen dir hier nicht die Seele aus dem Leib.“ (1974:26)

Jemandem die Seele aus dem Leib schlagen/prügeln е идиом со кој се означува дека некого брутално го тепаат, малтертираат за да признае или промени нешто. А, пак, со изразот *некому му ја расинуваат душата* значи дека околностите се такви што го прават човека да биде бездушен (без чувство и без морал). Поради дискрепанците во значењето, задржувањето на сликата со буквален превод (герм. *die Seele verderben*) и овде би делувало сосема природно.

Пример 4. „Ајде бре бадијалциш, со лаф не се оди преку рог“ (1988:90)

Beispiel 4. „Ach, ihr Nichtstuer, mit Worten kommt man nicht gegen eine Wand an.“ (1974:88)

Со *лаф не се оди преку рог* е архаична поговорка со значење дека ‘од (празно) зборување нема фајде’ (потребни се дела). Изразот на германски е модулиран со предавање на поинаква слика, имено дека ‘со зборови не се оди против ѕид’ (герм. *mit Worten kommt man nicht gegen eine Wand an*)², но притоа преводот не се придржува до идејата од оригиналот. Дека делата говорат повеќе од зборовите, на германски се кажува со поговорките *Taten sagen mehr als Worte* (мак. *делата говорат повеќе од зборовите*) и *Lass Taten sprechen* (мак. *остави делата да зборуваат*).

¹ За германскиот јазик е вообичаена колокацијата *das Schicksal schlägt* (буквално на мак. *судбината удира*).

² Наспроти ова, во повеќе култури е позната пословицата: *убавиот збор и железни врати отвора*.

6. Превод на метафората со парафразирање

Парафразата (експликација, дефинициски опис) применета во преводот на метафората значи предавање на директното (основното) значење на изразот и со тоа губење на фигуративното значење. Ако на почетокот метафората ја дефиниравме како онаа страна од споредбата која треба да се открие, дешифрира, тогаш со парафразата се дава финалниот производ, т.е. дешифрираната (директната) порака. Несомнено е дека со парафразирање на оригиналните искази се намалува естетската вредност на литературното дело, како што ќе се види од следниве примери извадени од романот „Црно семе“.

Пример 1. „Трај човече, не одврзувај го јазикот“ (1988:15)

Beispiel 1. “Schweig Mensch. Red nicht so viel!” (1974:13)

Го одврзува јазикот е фраза карактеристична за македонскиот јазик со која се означува дека некој се впушта во интензивно зборување. Оваа фраза во преводот е парафразирана со наведување на директниот исказ: *не зборувај многу!* (герм. *Red nicht so viel!*) Како варијанта, со која текстот стилски не би се осиромашил, би можела да се смета адаптацијата на изразот преку примена на соодветна германска поговорка: *der Zunge freien Lauf lassen* (парафразирано на мак. значи: *зборува непречено, слободно*).

Пример 2. „Марко бре пушти, овие ќе нè требаат како што гледам“ (1988:21)

Beispiel 2. “Pass auf Marko, die holen uns weg, wie ich sehe” (1974:19)

Со метафората *треба нè некој* се претставува на сликовит начин значењето на ‘елиминира, отстранува’. Изразот е парафразиран со глаголот *wegholen* (мак. однесува, зема, отстранува), иако со буквалниот превод (герм. *ausrotten*) би се постигнал ефект поблизок до ефектот што го предизвикува оригиналот.

Пример 3. „Еднаш кога им се сретнале очите Марко не знаел што да прави со своите и ги пикал во цевката на пушката“ (1988:85)

Beispiel 3. “Einmal, als sich ihre Blicke kreuzten, wußte Marko nicht, wohin mit seinen Augen, und er starrte auf den Lauf des Gewehres.” (1974:83)

Со изразот *ги пикна (очите) во цевката* на фигуративен начин се доловува задлабоченото гледање во цевката. Преводот е слободен, т.е. ‘зјапа кон цевката’ (герм. *auf den Lauf des Gewehres starren*) и со поместување на гледната точка. Имено, додека во оригиналот ликот гледа низ цевката (погледот му е внатре во цевката), во германската верзија ликот зјапа во цевката (погледот му е надвор од цевката). Поради тоа буквалниот превод би бил поконкретен: *steckte den Blick in den Lauf des Gewehres hinein*.

Пример 4. „Сакав да ти кажам, почна, имај малку периз на уста...“ (1988:25)

Beispiel 4. “Ich wollte dir nur sagen“, erwiderte er schliesslich, “red nicht so viel“ (1974:23)

Имај периз на устата е израз изведен од лексикализираниот идиом *нема периз на устата* (многу зборува, зборува без ограничувања). Во преводот на германски стои директното значење ‘не зборувај многу’ (герм. *Red nicht so viel*). За да се одбегне стилското осиромашување, овде би препорачале адаптација на изразот со германската поговорка во императив *Nimm ein Blatt vor den Mund*.

Пример 5. „Да ја внесеш својата душа во она што го правиш е голема работа“ „Тука ни душата ни работата не чинат ни пет пари!“ рече Доне. (1988:84)

Beispiel 5. *“Etwas mit Hingabe zu tun, das ist eine große Sache.“ “Hier sind Hingabe und Arbeit keinen Pfifferling wert!“ meinte Done. (1974:81,82)*

Ја внесува душата во она што го прави е убав начин метафорично да се означи љубовта и посветеноста со којашто се врши некоја работа. Изразот е преведен на германски со парафразата ‘да се прави нешто со посветеност’ (герм. *etwas mit Hingabe tun*), иако би можело да се изврши супституција на сликата за душата со сликата за срцето (герм. *mit viel Herz dabei sein*) по пат на модулација и стилски да се постигне повисок квалитет.

Пример 6. *„Кај ти лета опулот, Доне?“, го праши Христос, „Преку водјено ли гледаш нешто или во душата си суркаш?“ (1988:68)*

Beispiel 6. *“Du hast so einen abwesenden Blick, Done“, sagte Christos. “Schaust du übers Wasser oder in dein Herz?“ (1974:66)*

Со изразот *му лета опулот*¹ на сликовит начин е претставена содржината дека некој гледа на страна (не воспоставува контакт со очи со соговорникот). Со парафразата ‘има отсутен поглед’ (герм. *einen abwesenden Blick haben*) преведувачот во извесна мера се оддалечил од идејата на оригиналот. Затоа, овој израз би можел да се парафразира со *Wo schaust du hin?* (мак. *каде гледаш?*)

7. Резултати од анализата

За целите на истражувањето на овој труд се анализираа вкупно 18 примери на метафори кои според применетите преведувачки постапки беа поделени во 4 групи: превод со задржување на сликата од оригиналот – буквален превод, превод со супституција на сликата – адаптација, превод со супституција на сликата – модулација, превод со парафразирање. Со извршената анализа се дојде до следниве резултати: при преводот на метафората најмногу е применувана парафраза (34 %), а потоа се адаптацијата (22 %), модулацијата (22 %) и буквалниот превод (22 %).

Она што е поинтересно е процентуалната претставеност на степенот на успешност која изгледа вака: со преводот на метафората со примена на адаптација се согласуваме 100 %; 75 % од буквалниот превод дал позитивни резултати, а кај 25 % би се претпочитале други преведувачки постапки, во насока на подобар квалитет; модулацијата е со 25 % правилно искористена а со 75 % не се согласуваме; парафразата со 100 % од примерите не ја сметаме за соодветна постапка на превод на метафората.

Според она што сметаме дека би било подобро да се примени во преводот на метафората, најмногу би требало да се применува адаптацијата (44 %), па на второ место е буквалниот превод (39 %), па модулацијата со 11 %, и на крај парафразата со само 6 %. Значи, адаптацијата би требало да најде поголема примена при преводот на метафората, односно за 22 % повеќе отколку што е употребена во наведените извадоци; буквалниот превод би требало да се применува за 17 % повеќе отколку што е применуван во преводот; модулацијата би требало да се употребува за 11 % помалку отколку што е употребена, а најмногу треба да се одбегнува парафразата, односно за 16 % помалку отколку што е употребена.

8. Заклучок

За крај може да заклучиме дека колку и да е добар преводот загуи во квалитетот секако ќе има, дотолку повеќе што литературните дела се дела со

¹ Опул е дијалектен збор со значење на ‘поглед’.

доминантен фигуративен израз кој се карактеризира со имплицитност. Сепак, како најсоодветни методи за превод на метафората според ова истражување е на прво место супституцијата на сликата со адаптација, доколку во јазикот-цел постои компатибилен израз; на второ место - буквален превод со задржување на истата слика од оригиналот, наспроти верувањето дека буквалниот превод е крут превод, кој цврсто се држи до формата и содржината од изворникот; на трето место - супституција на сликата со модулација, која би требало да се употребува само онаму каде што не е можна адаптација поради недостаток од соодветен израз, а сепак со промена на сликата да се постигне истиот ефект од оригиналот и на последно место е парафразата, со која се наведува директното значење, значи се губи фигуративноста, а со тоа се губи и компарацијата, па затоа велíme дека се упростува, осиромашува книжевното дело од аспект на стилот.

Користена литература

1. Broeck, V. den R. (1981). "The Limits of Translatability Exemplified by Metaphor Translation," *Poetics Today*, Vol. 2, No. 4, Translation Theory and Intercultural Relations, pp. 73-87.
2. Dagut, M. (1976). *Can metaphor be translated?* In: Babel International Journal of Translation, XXII.
3. Georgievski, T. (1974). *Schwarze Saat* (Übersetzung: Hans-Joachim Grimm). Berlin, Weimar: Aufbau.
4. Lefevere, A. (1981). *Programmatic Second Thoughts on "literary" and "translation"*. London & New York: Routledge.
5. Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. Harlow: Pearson Education Limited.
6. Nida, E. A. (1964). *Toward a Science of Translating. With special reference to principles and procedures involved in Bible translating*. Leiden: Brill.
7. Nida, E. A. / Taber, Ch. R. (1982). *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: Brill.
8. Reimer M. / Camp E. (2006). *The Oxford Handbook of Philosophy of Language*. Oxford: Oxford University Press.

*

1. Андоновски, В./Марковиќ, М./Стојковски Г. (2004). *Македонски јазик и литература*. Скопје: Култура.
2. Георгиевски, Т. (1985). *Црно семе*. Скопје: Македонска книга, Мисла.
3. Караниколова, Л. (2012). *Наратоструктури – читања*. Скопје: Галикул.
4. Никодиновска, Р. (2009). *Дидактика и евалуација на преведувањето од италијански на македонски јазик и обратно*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“.
5. Грчева, Р./Рау, П. (2006). *Голем македонско-германски/ германско-македонски речник*. Скопје: Магор.